

Any 2010-2011. Programa núm. 26

31 gener - 13 febrer 2011

Pòster del festival

Michelangelo Antonioni, documentalista

DocsBarcelona / El documental del mes

BCNegra: Manuel Vázquez Montalbán

François Truffaut i les pel·lícules de la seva vida

El film del mes

Aula de cinema

► Michelangelo Antonioni, documentalista

“Michelangelo Antonioni és una figura cabdal de la cultura del segle XX, un dels testimonis més lúcids de la nostra època que, mitjançant la seva obra i en un original recorregut en solitari, va saber distingir i analitzar «la malaltia dels sentiments», els problemes, les angoixes i les pors de l'home en la societat contemporània. Antonioni és un autor que va travessar el seu temps però que sempre es va situar fora del Temps, esdevenint un mestre d'estil i un innovador del llenguatge. Tot un model per al cinema de la Modernitat” (Daniela Aronica). L'obra d'Antonioni ha estat sovint present en la programació de la Filmoteca, incloent-hi la gran retrospectiva del 1995. Ara, en una iniciativa itinerant per diverses ciutats espanyoles, comissariada per Daniela Aronica i amb el patrocini del Consolat General d'Itàlia a Barcelona, la organització del Centro di Studi sul Cinema Italiano i la col·laboració de Cinecittà Luce, presentem tota l'obra documental del mestre de Ferrara (gran part de la qual ja es va veure en el cicle del 1995) a més de diversos films sobre Antonioni, com el que obre el cicle el dia 7 de febrer, *Antonioni su Antonioni*, de Carlo di Carlo o *Fare un film per me è Vivere* dirigit per la seva vídua, Enrica Fico Antonioni. L'acte inaugural del dia 7 també inclou la celebració d'una taula rodona organitzada amb la col·laboració de l'Associació Catalana de Crítics i Escriptors Cinematogràfics, amb la presència de Daniela Aronica, Josep Maria Català, Domènec Font i José Enrique Monterde. Agraïments: Consolato Generale d'Italia a Barcellona, Centro di Studi sul Cinema Italiano, Cinecittà Luce, Istituto Italiano di Cultura di Barcellona i Festival Internacional de Documental i Cortmetraje de Bilbao-ZINEBI.

Gente del Po de Michelangelo Antonioni

Antonioni durant el rodatge de Chung Kuo (Cina)

i guionista ocasional (per a Rossellini, De Santis, Visconti), Antonioni s'havia situat a l'elit del cinema italià amb un grapat de curtmetratges apareguts entre 1947 i 1950, tot adjudicant-se ni més ni menys que dues Cintes de Plata consecutives al millor documental. Les arrels del primer treball, en realitat, es remunten a abans de la guerra. Havent abandonat un projecte anterior de documental sobre un manicomi, GENTE DEL PO es rodà l'any 1943, tot i que no va arribar a la moviola fins al 1947, amb dos terços del material que havien quedat inutilitzables per problemes tècnics i per adversitats bèl·liques. Malgrat que d'entrada fou considerat un subproducte neorealista, GENTE DEL PO ja és, a la seva manera, una obra completament interior, en què la relació entre l'home i el paisatge, més que no pas descriure una humil realitat etnogràfica, pretén il·lustrar una condició existencial. Les imatges esdevenen en aquest sentit, poèticament, elements correlatius objectius d'un estat d'ànim. Si s'interpreta a la llum de la posterior IL GRIDO (amb la mateixa temàtica i el mateix set), el film es revela molt més coherent i cohesionat que no es preveia: les mateixes imatges (el flux lent del riu, un món rústic en decadència, la tempesta) esdevenen epifanies d'una inestabilitat humana suspesa entre allò vell i allò nou, entre certeses en declivi i incerteses obligades. Igual d'original serà el segon curtmetratge, N.U. (és a dir, NETTEZZA URBANA, 1948), encara més alliberat del documentalisme clàssic i de les seves típiques pretensions didàctiques. Habitualment considerat l'obra mestra de la producció «curta» del director, N.U. es permet en efecte una operació de reinvençió encara més marcada de la re-

alitat, contínuament filtrada a través d'una sensibilitat cinematogràfica nova que es tradueix, per exemple, en una perspectiva inèdita de la ciutat de Roma, vista segons la mirada interior dels personatges. Alienés als esquemes preconstituïts, ja siguin narratius o de contingut, les imatges adquireixen un abast visionari inèdit, que convida l'espectador a mirar la realitat representada evitant els cànons tradicionals (amb les figures humils dels escombriaires que ressalten sobre la monumentalitat romana). A més a més, també en el vessant sonor, tot abandonant ben aviat la imperant veu en off institucional, Antonioni es llança a una experimentació de contrapunts musicals que barregen lliurement repertoris alts i baixos, clàssics i moderns.

N.U. marca l'afermament definitiu de l'Antonioni documentalista, tot inserint-lo definitivament en l'ambient de les petites produccions que van tirant al mercat del curtmetratge: un panorama que cal tenir present per tal de situar correctament, pel que fa als mitjans i a les ambicions, els treballs següents. L'AMOROSA MENZOGNA (1948), en realitat, malgrat les pretensions d'actualitat, ofereix al director una altra possibilitat d'afinar la seva mirada sobre els llocs de la ciutat moderna, amb un ús cada cop més madur, per exemple, del camp buit. El tema (les fotonovel·les, aleshores anomenades simplement «historietes») devia interessar a l'autor més que no va semblar aleshores, atès que tant LA SIGNORA SENZA CAMELIE com LO SCEICCO BIANCO (en què Antonioni col·labora en la fase d'escriptura) com PREFAZIONE (episodi de TRE VOLT) paguen obertament el deute a aquesta primera incur-

Michelangelo Antonioni

Així com des d'un principi, per CRONACA DI UN AMORE (1950) es va parlar «d'obra que marca un abans i un després», menys apropiada, ja aleshores, resultà la fórmula de «film revelació». Amb gairebé 40 anys, Michelangelo Antonioni, de fet, arribava al seu desitjat primer llargmetratge amb un currículum breu però fulgurant, que havia fet vessar molta tinta. Excrític del grup Cinema

sió a la cultura de masses. L'aspecte més interessant, però, és el metalingüístic, que no es limita a la simple il·lustració de com es «roda» una fotonovel·la, sinó que arriba a reproduir idealment, mitjançant un insòlit muntatge fet de contraplans i cortinetes horitzontals, el tipus de gaudi (la lectura en vinyetes) per al qual estan pensades les fotonovel·les.

Menys interessants es consideren unànimement els documentals següents, que es ressenten d'imposicions externes i de rodages menys acurats. SUPERSTIZIONE (1949), a més de tenir una estructura didàctica força convencional, es veu afectat per exemple per les dificultats financeres que van obligar el productor a redimensionar notablement, durant el rodatge, el projecte original del director. De la seva banda, SETTE CANNE, UN VESTITO (1949) i LA FUNIVIA DEL FALORIA (que es tornà a muntar l'any 1950 com a VERTIGINE) són exemples robustos però poc personals de cinema industrial, mentre que el menys conegut LA VILLA DEI MOSTRI (àlies BOMARZO,

1950) té un interès només relatiu, malgrat que conté alguna perspectiva «metafísica».

En qualsevol cas, Antonioni ja estava preparat pel salt cap al llargmetratge de ficció, que va coincidir, de fet, al cap de molt poc, amb un abandonament definitiu del curtmetratge documental (amb l'excepció parcial de l'episodi TENTATO SUICIDIO DE L'AMORE IN CITTÀ). El tema fonamental de la relació malmesa amb la realitat, en efecte, sembla que a la llarga havia d'excloure una via documentalista «dels fets» en Antonioni, que es tornarà a acostar al gènere només davant d'una ocasió irrebutjable com la que se li ofereix amb CHUNG KUO (CINA), miraculosa «obertura» del continent xinès als ulls d'un director europeu. Però es tractarà, coherentment amb el plantejament del nou Antonioni, d'una mirada (conscientment) superficial vers una realitat de la qual no es cospa el sentit íntim. En la mateixa direcció «incompleta» dels apunts de viatge, i no pas per casualitat, aniran també els documentals posteriors: KUMBHA MELA (rodat el 1977 però muntat el 1989),

NOTO-MANDORLI-VULCANO-STROMBOLI-CARNEVALE (1992), SICILIA (1997). Es mereixerien un discurs a part els dos documentals d'art: tot esquivant a desgrat ROMA (inclòs dins del film col·lectiu 12 REGISTI PER 12 CITTÀ), cal dedicar un parell de paraules al que va acabar sent l'adéu d'Antonioni al cinema, LO SGUARDO DI MICHELANGELO (2004). Dedicat a la restauració del Moisés de l'altre Michelangelo, el documental, «interpretat» pel mateix director, torna a proposar a la pràctica la situació narrativa que conclouia LA SIGNORA SENZA CAMELIE: l'actriu joveneta que, davant del gran intèrpret, s'adona de sobte de la seva pobresa artística i humana. Tanmateix, aquest cop la comparació entre el gran i el petit Michelangelo ha perdut l'aspror; l'angoixa ha cedit el lloc a una polida placidesa formal i humana. Un testament que ben pocs es podrien permetre.

Simone Starace («Michelangelo Antonioni», Quaderni del CSCI, núm. 4, Barcelona, 2008) ▶

▶ DocsBarcelona / El documental del mes

Arriba de nou, del 2 al 6 de febrer del 2011, la cita a Barcelona amb els documentals actuals, innovadors i referents clàssics. Una programació majoritàriament inèdita a la ciutat i que fa del DocsBarcelona, Festival Internacional de Documentals, el punt de trobada i entreteniment anual dels amants dels documentals. La Filmoteca de Catalunya, Cinemes Girona i l'Auditori de La Pedrera CatalunyaCaixa són les seus d'una mostra diversa de documentals i conferències, la majoria dels quals es projectaran amb la presència dels seus creadors, tot seguint l'esperit del Festival d'oferir una trobada única entre els directors i el públic.

La Filmoteca acull enguany un tast de les diferents seccions del Festival. De nou la secció

central és Le Dernier Repas, la tria d'aquells documentals preferits per un convidat de referència dins l'ofici cinematogràfic, que aquest any, serà el polifacètic i aclamat Peter Greenaway. El cineasta ens proposa redescobrir tres joies clàssiques en una sessió: *Le sang des bêtes* de Georges Franju, *Nuit et brouillard* d'Alain Resnais i *À propos de Nice* de Jean Vigo. En un exercici d'autoanàlisi, ens brinda dues sessions més compostes l'una per curtmetratges de l'època d'inici de la seva carrera i l'altra per les seves darreres investigacions en què conjuga cinema i obra pictòrica. De les altres seccions ens arriben títols com ara *El edificio de los chilenos*, dins la secció D'Amèrica; l'acostament a la tasca del Tribunal Penal In-

ternacional a *The Reckoning*, dins la secció Història; la doble sessió *Sisters* i *Chemo* (aquesta darrera s'estrena al febrer en el marc del Documental del Mes); l'encarregada d'inaugurar el Festival *You don't Like the Thruth. 4 Days in Guantanamo* de la nova secció DocsAffairs, i *Todos vos sodes capitans* de la també nova secció Finisterrae. Per acabar i no menys important, la gran novetat d'enguany és que DocsBarcelona atorgarà per primera vegada premis als films del festival. La cita serà el diumenge dia 6, en la sessió de cloenda, que excepcionalment es farà a la Filmoteca i que inclourà la projecció fora de competició del film *Empleadas y patronas*. Per a més informació sobre totes les projeccions i els actes del festival consulteu www.docsbarcelona.com ▶

Peter Greenaway, convidat d'excepció de DocsBarcelona

El edificio de los chilenos de Macarena Aguiló i Susana Foxley

▶ BCNegra: Manuel Vázquez Montalbán

Per segon any consecutiu, tenim l'oportunitat de col·laborar en les activitats de BCNegra, la trobada sobre novel·la negra que se celebra entre el 31 de gener i el 5 de febrer. El protagonista d'enguany serà l'escriptor Manuel Vázquez Montalbán i la seva màxima creació literària, el detectiu Pepe Carvalho, que dona nom al premi de novel·la negra de BCNegra i que en la seva sisena edició ha estat atorgat a l'escriptor Andreu Martín. El cicle dedicat a Vázquez Montalbán serà presentat per Paco Camarasa (comissari de BCNegra) el dia 31 de gener, a partir de les 19.30 h, en una sessió en què es projectarà *Asesinato en el Comité Central* de Vicente Aranda. Agraïments: Filmoteca Española, Video Mercury Films, S.A., Vicente Aranda, Rafael Alcázar i Impala Films. Per a més informació sobre BCNegra podeu consultar el web: www.bcn.cat/barcelonacultura ▶

Asesinato en el Comité Central de Vicente Aranda

▶ François Truffaut i les pel·lícules de la seva vida

En aquesta quinzena tenim el plaer de començar a conèixer amb Antoine Doinel, el mític personatge creat per Truffaut, que va néixer amb *Les 400 coups* (film del mes de febrer), i que durant tota la seva trajectòria vital filmica va créixer amb el rostre de l'actor Jean-Pierre L aud. Aquests dies ja el tindrem tant en la celebrada *opera prima* de Truffaut com en les seves etapes més juvenils (a *Antoine et Colette*, episodi de *L'amour à vingt ans*, i a *Baisers volés*). Obres de Buñuel, Ford i Rossellini completen l'oferta del cicle. ▶

Antoine et Colette de François Truffaut

Proper programa: François Truffaut i les pel·lícules de la seva vida. Aula de cinema. El film del mes. Record de William Lubtchansky. Memorial Democràtic.

Provers cicles: Record de Blake Edwards. Premi Film-Història.

